

Asia: VN/321/2022

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaantulon annettun lain 59 §:n ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Kommentit päivystystä koskevasta sääntelystä

Sosiaali- ja terveysministeriö pyytää lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaantulon annettun lain 59 §:n ja eräiden muiden lakien muuttamisesta.

Käsitellessään sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskevan lainsäädännön hyväksymistä (HE 241/2020 vp) eduskunta hyväksyi lausuman (EV 111/2021 vp), jonka mukaan eduskunta edellyttää, että hallitus turvaa Kemin ja Savonlinnan sairaaloiden riittävän palvelutason ja ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin sen varmistamiseksi.

Lausunnolla olevassa esityksessä ehdotetaan säädettäväksi toistaiseksi voimassa olevana mahdollisuutena, että Lapin ja Etelä-Savon hyvinvointialueet voisivat ylläpitää useampaa kuin yhtä ympärivuorokautisesti päivystävää yhteispäivystyksikköä sairaaloidensa yhteydessä. Sosiaali- ja terveysministeriö haluaa poistaa voimaantulolain 59 §:stä vuoden 2032 määräajan pois.

Voimassa olevassa laissa näillä hyvinvointialueilla on tämä mahdollisuus vuoden 2032 loppuun saakka.

Länsi-Pohjan alueen lausunto huomioi perustuslain kirjaukset, erityisesti perustuslain 19 § ja 3. momentin, pääministeri Marinin hallitusohjelman, eduskunnan lausuman EV 111/2021 vp ja 23.6.2021 hyväksytyjen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen lainsäädännön keskeiset

periaatteet palvelujen saatavuudesta, saavutettavuudesta, kustannustehokkuudesta ja laadusta, lain sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaantulosta (616/2021), lain hyvinvointialueesta (611/2021) ja hyvinvointialue- ja maakuntajakolain (614/2021).

Meri-Lapin kuntien yhteiset tavoitteet ja perustelut Kemissä sijaitsevan Länsi-Pohjan keskussairaalan yhteispäivystystä koskevaan lainsäädäntöön:

Tavoitteet

1. Valtioneuvoston ja eduskunnan päätös pitää olla kaikissa tilanteissa, että nykyisen Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirin alueella Kemien sairaala jatkaa Lapin hyvinvointialueella ympärivuorokautisesti päivystävänä yhteispäivystyksikkönä.
2. Valtioneuvoston ja eduskunnan tulee varmistaa, että Lapin hyvinvointialueelle varmistetaan pysyvä mahdollisuus ylläpitää useampaa kuin yhtä ympärivuorokautisesti päivystävää yhteispäivystyksikköä Rovaniemen ja Kemien sairaaloiden yhteydessä. Tämä edellyttää myös terveydenhuoltolain 50 § muutosta.
3. Valtioneuvosto ja eduskunta osoittavat ympärivuorokautisen yhteispäivystyksen järjestämiseen pysyvän lisärahoituksen olosuhdetekijänä hyvinvointialueen rahoituslaissa vuodesta 2024 alkaen. Kemien sairaalan ympärivuorokautiseen yhteispäivystykseen osoitettu rahoitus ei vähennä muiden hyvinvointialueiden rahoitusta. Valtio osoittaa Kemien sairaalan ympärivuorokautisen yhteispäivystyksen järjestämiseen Lapin hyvinvointialueelle vuoden 2022 tasossa 6 miljoonaa euroa. Rahoitus sidotaan hyvinvointi-indeksiin.

Sama esitys koskisi Etelä-Savon hyvinvointialueella olevaa Savonlinnan sairaalaa.

Perustelut

1. Kemissä sijaitsevan Länsi-Pohjan keskussairaalan yhteispäivystys ja erikoissairaanhoidon laadukkaat palvelut turvaavat Länsi-Pohjan alueen asukkaiden palvelujen saatavuuden, saavutettavuuden, laadun ja kustannusvaikuttavuuden kehittämisen. Sairaala turvaa Lapin hyvinvointialueen palvelujen yhdenvertaista saatavuutta kaikille Lapin asukkaille. Toteuttaa sote-uudistuksen tavoitteen.

2. Länsi-Pohjan keskussairaalan aseman turvaaminen varmistaa parhaiten perustuslain 19 § 3 momentin tavoitteen toteutumista: ”Julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä”.
3. Eduskunta on yksiselitteisesti edellyttänyt päätöksessään EV 111/2021, että hallitus turvaa Kemian ja Savonlinnan sairaaloiden riittävän palvelutason ja ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin sen varmistamiseksi.
4. Länsi-Pohjan alueella on voimassa olevaan lakiin perustuva pysyvä oikeus ja velvollisuus järjestää ympärivuorokautinen yhteispäivystys, joka perustuu alueen palvelutarpeeseen ja lainsäädännöllä määrättyyn rooliin. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen uudistuksen lainsäädännöllä tulee varmistaa ja vahvistaa Kemian sairaalan kyky turvata alueen palvelut ja ylläpitää ympärivuorokautisesti päivystävää yhteispäivystysyksikköä.
5. Lapin ja Etelä-Savon hyvinvointialueet poikkeavat merkittävästi muista hyvinvointialueista siinä, että niillä yhdistyvät kaksi erillistä sairaanhoitopiiriä, joilla kummallakin on ollut vuosikymmenet oma keskussairaalaansa. Väestön palveluiden, erityisesti päivystyspalveluiden, lisäksi alueilla tiedostetaan se tosiasia, että keskussairaaloitasoisen sairaalan merkittävä elinvoimavaikutus ja henkilöstön pitovoima menetetään, mikäli sairaaloiden palveluvalikoimaa joudutaan lainsäädännöllisistä syistä ajamaan alas.
6. Kemian sairaala ja siinä ympärivuorokautisesti päivystävä yhteispäivystysyksikkö jatkaa yhteisyrityksenä vuoteen 2026. Sen jälkeen toiminta jatkuu sen mukaan, mitä hyvinvointialue jatkosta päättää. Kaikissa tulevaisuuden vaihtoehdoissa rooli ympärivuorokautisesti päivystävänä yhteispäivystysyksikkönä tulee säilyä.
7. Kemian sairaalan ympärivuorokautisesti päivystävän yhteispäivystysyksikön toiminnan heikennykset johtavat suoraan sairaalan muun leikkaustoiminnan loppumiseen. Päivystysasetus on sidoksissa työnjakoasetukseen ja hallituksen esitys vaarantaa Kemian sairaalan aseman, samoin kuin Savonlinnan sairaalan.
8. Voimassa oleva hyvinvointialueen rahoitusmalli ei huomioi riittävällä ja oikealla tavalla Länsi-Pohjan alueen ja Kemian sairaalan tarvitsemaa rahoitusta ympärivuorokautisesti päivystävän yhteispäivystysyksikön ylläpitämiseen. Kemian sairaalalle, Länsi-Pohjan alueella, tulee osoittaa erillinen rahoitus ympärivuorokautisesti päivystävän yhteispäivystysyksikön ylläpitämiseen, jonka myötä turvataan parhaiten alueen palvelujen saatavuus, saavutettavuus, laatu ja kustannusvaikuttavuus. Samaa mallia tulisi noudattaa Etelä-Savossa Savonlinnan sairaalan osalta.

9. Alueen elinvoiman ja kilpailukyvyn näkökulmasta Lapin hyvinvointialueen tulee turvata sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palvelut, jotta koko Lapin alueelle saadaan houkutelua uutta työvoimaa ja samalla turvataan myös nykyiset lääkärien ja hoitajien sosiaali- ja terveydenhuollon työpaikat. Kemin sairaalan nykyistä roolia tulee vahvistaa ja rahoitus turvata, jotta alue säilyy houkuttelevana asumisen ja työssäkäynnin keskuksena.

10. Matkailu on alueella merkittävä tulonlähde ja työnantaja. Lisäksi alueella Torniossa on valtakunnan vilkkain rajan ylittävä maayhteys. Ympäri vuorokautisesti päivystävän yhteispäivystysyksikön rooli tulee turvata. Suomen ja Ruotsin yhteistyö vahvistaa merkittävästi molempia. Norrbottenilta on tullut esityksiä heidän tarpeistaan hankkia erikoissairaanhoidon palveluja Kemin sairaalasta. Tämä tulisi huomioida merkittävänä yhteistyömahdollisuutena myös tulevaisuudessa.

11. Länsi-Pohjan alueella erityisesti Kemi-Tornion seutu on Pohjois-Suomen merkittävä teollisuuden ja alkutuotannon keskittymä sekä Lapin toinen maakuntakeskus. Alueen elinvoiman ja kilpailukyvyn näkökulmasta Lapin hyvinvointialueen tulee turvata sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palvelut, jotta alueelle saadaan houkutelua uusia osajia ja tarvittavaa työvoimaa.

12. Valtiovalta turvaa saamelaiden oikeudet Länsi-Pohjan alueella lain perusteluissa HE241/2020 vp. Kemin sairaalalla on oma osuutensa tämän tärkeän Lapin hyvinvointialueen velvollisuuden hoitamisessa.

13. Kemin sairaalan roolin ja aseman säilyttäminen on tärkeää ja välttämätöntä alueen ammattikorkeakoulun ja toisen asteen koulutuksen näkökulmasta. Sosiaali- ja terveydenhuollon koulutuksen harjoittelupaikat tulee turvata. Ympäri vuorokautisesti päivystävän yhteispäivystysyksikön myötä voidaan turvata opiskelijoiden harjoittelupaikkoja.

14. Kemin sairaala pysyy houkuttelevana ja välttämättömänä paikkana erikoistuville lääkäreille. Työvoiman saatavuus ja pito on yksi tärkeimmistä koko Lapin hyvinvointialueen ratkaistavista ongelmista. Kemin sairaalan aseman pysyvä turvaaminen vahvistaa koko Lapin hyvinvointialueen palvelujen turvaamista. Sosiaali- ja terveysalan työvoiman saatavuutta Länsi-Pohjan alueella ei saa vaarantaa.

15. Hallituksen perustelut lausuntoesityksessä eivät kunnioita eduskunnan tahtoa EV 111/2021. Hallitus esittää, että voimaapanelain 59 §:n mukainen muutos ei edellytä rahoituksen lisäämistä tai erilliskorvausta Lapin hyvinvointialueelle, koska kyseessä on edellä esitetyn mukaisesti mahdollisuus enemmän kuin yhden yksikön ylläpitoon, ei velvoite. On epärealistista, eduskunnan asettamaan tavoitteeseen nähden, että hyvinvointialueiden on sovittava toimintansa sille osoitettuun rahoitukseen ja arvioitava enemmän kuin yhden ympärivuorokautisen yhteispäivystysyksikön tarpeellisuutta. Rahoituksen osalta hyvinvointialueiden mahdollisuutta suoriutua tehtävistään

turvaavat rahoituslain säännökset, mukaan luettuna siirtymätasausääntely ja viime kädessä lisärahoitusta koskeva 11 §. Kemin sairaalan yhteispäivystyksen rahoitus tulee turvata pysyvällä olosuhdetekijärahoituksella.

16. Terveydenhuoltolain 50 §:n 6 momentin mukaan päivystyksestä ja sen laajuudesta on sovittava sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 36 §:ssä tarkoitettussa yhteistyösopimuksessa ottaen huomioon alueen ensihoitopalvelu, päivystyspisteiden väliset etäisyydet sekä väestön palvelutarve. Koska päivystyksestä kokonaisuutena on sovittava yhteistyösopimuksessa, päätös enemmän kuin yhden päivystysyksikön ylläpitämisestä tai päivystysyksikön erikoisalakohtaisesta palveluvalikoimasta ei ole yksin Lapin ja Etelä-Savon hyvinvointialueen tehtävissä, vaan asiasta sovitaan yhteistyösopimuksessa yhteistyöalueen hyvinvointialueiden kesken. Tämä aiheuttaisi jatkuvaa epävarmuutta toiminnan pitkäjänteiseen kehittämiseen tulevaisuudessa, joten terveydenhuoltolain 50 §:n muutos on tarpeellinen.

Riskit, mikäli lakiesitys jäisi voimaan

Hallituksen lausuntoesityksen mukainen lainsäädännön muutos vaarantaa heti Kemin sairaalan aseman, mikä veisi pohjan koko uudistuksen lähtökohtana olleelta palvelujen tason säilymiseltä. Riskien toteutuessa Kemin sairaalasta päättyy myös muu vaativampi leikkaustoiminta. Henkilöstön saatavuus ja pito heikkenee. Nykyiset työntekijät eivät pysy Lapin hyvinvointialueella, vaan suuntaavat muualle Suomeen, kuten Pohjois-Pohjanmaalle. Lapin hyvinvointialue ei saa jatkossa riittävästi lääkäreitä, eikä hoitajia. Myös asukkaista monet voivat suuntautua Länsi-Pohjan alueelta Pohjois-Pohjanmaalle.

Länsi-Pohjan kunnilla on mahdollisuus harkita myös maakunnan vaihtoa vuodesta 2025 alkaen. Tämä olisi Lapin hyvinvointialueelle kestävä ratkaisu. Lapin hyvinvointialueen rahoitusasema heikkenisi ja työvoiman siirtymisen vuoksi kuntien verotulot putoaisivat. Sekä Lapin hyvinvointialue, että alueen kunnat kärsisivät seurauksista.

Ostovoimaa häviäisi alueelta ja sen myötä yritykset kärsisivät tilanteesta. Alueen elinvoima ja kilpailukyky vaarantuisi merkittävästi. Länsi-Pohjan alueen houkuttavuus teollisuuden investointikohteena heikkenisi. Nykyisen – erittäin merkittävän – teollisuuden ja alkutuotannon luottamus alueeseen laskisi. Matkailuelinkeino kärsisi, koska terveystalvelujen taso heikkenisi.

Alueen kriisivalmius heikkenisi mahdollisten teollisuuden ja liikenteen suuronnettomuuksien osalta sekä esimerkiksi pandemioiden hoidon osalta. Lapin hyvinvointialue kärsisi kestävämmällä tavalla edellä kuvatusti ja koko Lapin alueen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palvelut ajautuisivat rahoituksen ja toiminnan osalta kriisiin.

Suomen ja Ruotsin rajat ylittävä yhteistyö heikkenisi hallituksen esityksen toteutuessa.

Riskit olisivat paitsi Meri-Lapin kuin myös koko Lapin hyvinvointialueen näkökulmasta erittäin merkittävät ja siitä syystä tässä lausunnossa esitetyt muutokset tulee toteuttaa niin eduskunnan tahtotilan kuin koko uudistuksen tavoitteiden toteutumiseksi tavoitelulla tavalla.

Kommentit hoitopaikan valintaa koskevasta sääntelystä

-

Simoska Mika
Tervolan kunta

Tervaniemi Sari
Tervolan kunta